

# Hayat

*Hoyata, daima hayata.. dünyaya  
daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt VI. 15 Ağustos 1929. Sayı : 137

Musahabe

## Edebiyat tedrisatında halli güç mesele.

Liselerde niçin edebiyat okutuyoruz? Bediî zevk vermek, temiz lisan öğretmek, muhtelif asırların düşünce ve duygu tarzlarını anlatmak için değil mi? Bizim eski edebiyatımızı okutmakla bu maksatların hiç birini temin edemezsiniz. Eski eserlerin dar çerçeveleri içinde gençlerin bediî zevkini artıracak parçalar bulmak çok güçtür. Bulduğumuz ve bulacağımız parçalar da his ve fikir sahasının yalnız bir kısmına aittir. Divan edebiyatı, ve tanzimattan sonraki yazırlarla, hatta "Edebiyatı Cedide", nin vücuda getirdiği eserlerle hiç bir zaman temiz lisan mefhumunu veremezsiniz. Bilâkis bunlardan ekserisini gençlere nümune olarak göstereceğiniz zaman derhal onlara böyle yazmamaların da ihtara mecbursunuz. Her muallim Füzuli'nin bu parçası çok güzel, fakat sen böyle yazmayacaksın; Fikret'in bu parçası çok güzel fakat sen bu kelimeleri kullanmayacaksın, Halit Ziya Bey roman ve hikâyecilikte bir devir açmıştır amma sen ona lisan için bir nümune olarak bakmıyacak, bilâkis bunu fena bir lisan addedeceksin.. demek zarureti karşındadır. Diğer taraftan bir muallim edebiyatımızın muhtelif devirlerdeki fikir ve tehassüs tarzlarını öğretmeğe çalışırken bu his ve fikirlere insanî olanlara, bugün için bize kuvvet verebilecek olan parçalara ne kadar nadir olarak tesadüf eder.

Bu vaziyet karşısında edebiyat tedrisatı maalesef bizim mekteplerimizde cazibesini kaybediyor. Liselerde edebiyat derslerinde ne okutacağınızı tayin bile güç oluyor. Bir aralık bu dersler muntazaman bir edebiyat tarihi haline gelmişti. Bunun şüphe yok ki bir faydası oldu. Türk lisan ve edebiyatını tetkiki kabil olan ilk menşesine kadar çıkarak geçirdiği tekâmül hakkında talebeye bir fikir veriyordu. Fakat edebiyat tedrisatı buna munhasır olduğu müddetçe bu gün için gençlere kuvvet veren, bediî zevkini arttıran bir ders olmaktan çıkıyor, tarih dersinin bir zeyli kalıyordu. Halbuki liselerde edebiyat dersi yalnız bunun için vazedilmemiştir, yalnız tarih dersinin bir zeyli olarak kalmamalıdır.

Böyle yapmazsanız ne okutacaksınız? Maziden kalan eserleri iyice tarayınız. Bunlar içinde temiz lisan için nümune olan, bugün için kıymeti bulunan millî ve insanî hisleri ihtiva eyleyen ne kadar az eser bulursunuz. Geniş ve hakikaten edebî kıymeti haiz parçalar da kullanılan lisan itibarıyla

okadar eskimiştir ki bunun hakikî mahiyetine bugünün ve yarının gençleri çok zorlukla nüfuz edebileceklerdir. Denebilir ki bu kıymetli parçalar lisanları yüzünden ölü hal almışlar veya başka bir dilin edebî parçası şekline düşmüşlerdir.

O halde bugün elimizde ne kalıyor? Halk şiirlerinin çok mahdut eserleri, bugünün şiir ve nesirlerinden çok az parça... işte edebiyat muallimlerinin elinde talebeye bediî zevk verecek, hiç olmazsa bugün için lisan nümunesi olacak vasıta.. Bununla ne yapılabilir?

Kim ne derse desin, hiç şüphe edilemez ki Abdülhak Hamit beyefendinin eserlerinin bir kısmında büyük insanî kıymet vardır. Bütün his köşelerini kavrayan tenviu ve genişlik mevcuttur. Bu itibarla ondan sonra gelen şairlerin hiç biri bu mertebeye yükselememiştir. Fakat ne yazık ki lisanın çok seri tekâmülü yüzünden bu eserler de eskiyor, hatta eskimiştir. Arapça ve Farsî kelimelerle dolu yazılar karşısında kayıtsız kalan gençler bunların güzelliğini anlayabilmek için tercüme edilmeleri iktiza eder. O vakit hiç bir zevki kalmıyor. Hiç bir memlekette henüz yaşayan bir şairin lisanının bu kadar eskidiği vaki midir?

İşte bu vaziyet liselerin türkçe ve

**Fen bahisleri**

# Zehirli gazlar

“ Şiddetli harp gazlarını, tesir itibarı ile, dört kısma ayırırız:

- 1 — Göz yaşları husule getiren gazlar,
- 2 — Cigeleri harap eden ve zehirleyen gazlar,
- 3 — ... ”

Kimyevi harp unsurları, Harbi umumiye harp sahalarında istimal edilen kimyevi maddeler, hava ile mahlut bulunduğu ve uzaklarda olduğu zaman bile kendi kuvvetlerini muhafaza eden ve hayatta bulunan her hangi bir uzvun bozulmasını intaç eden maddelerdir ki, muhnik ve zehirli harp gazları tesmiye olunur.

Son muharebede mühim olarak hava toplarında ve infilâklı mermilerde muhnik gazlar mayi ve ya sulp halinde olarak doldurulmuş bulunurdu.

Bu mermiler patladığı zaman, sulp olanlar, ufak zerreler ve ya sis manzarası halinde, bilahara dumana inkılâp ederek hava ile mahlut bulunduktan sonra, düşman önüne büyük bir hail çekiyorlardı. Sulplerin, mayi halinde bulunan gazlardan farkı budur. Sinntetrachloid, chlorsulfonsaure, Schvefeltrixyd, ve bunlardan başka infilâk edici gazlar da vardır. Bunların tesirleri muhtelif derecededir. Bazıları az tehlikeli ve bazıları çok tehlikelidir.

Takribî olarak elli tane kimyevi harp maddeleri vardır ki on tanesi Harbi umuminin nihayelerine doğru muhtelif cephelerde istimal edilmiştir. Bu harp unsurlarının hakikî tesiri nedir? Bu tesiri yapan üç mühim maddedir.

**1 — Her unsurun, harpte zehir evsafı ve ziyan derecesi,**

**2 — Mahlut haada tesirinin devamı,**

**3 — Havayı nesimideki sahası:**

Bunların fizyoloji noktai nazarından insanlar ve hayvanlar üzerine olan tesiri iki kısma ayrılır:

**1 — Gıcık veren unsur.**

**2 — Zehirleyen unsur.**

Gıcık veren unsur — Askerlik

noktai nazarından kimyevi harp vasıtaları diye telâkki olunur. Bu gaz, teneffüs edenleri harp harici etmeğe mecbur ettiği gibi, yaralanan bir insanı da ölüme mahkûm eder. Onlardan bir tanesi Halliyeti brom eteri (terkibi,  $\text{CH Br COOCH}$ ) dir.

2 2 5

Zehirli cisimler: — Umumiyetle hepsi tehlikeli zehirlerdendir. Çünkü gayet az teneffüs edilecek bile olsa uzviyeti muattal bir hale sokarak ölümlerle neticelendirirler.

Profesor, F. Haber, beşinci konferansında söylediği gibi Halliyeti brom eterin, Hamızı Kiyanos maya nazaran şiddetli bir zehir değilsede eçsamı zihayata, cebra ve acı bir tarzda, gözlerinden yaş akıttığı, burnun parçalayıcaya kadar ağzında öksüre öksüre kan tükürttüğü için gaz maskelerini takmakta acele ederler. Fakat bu hiç bir faide vermez. Çünkü ak-sırık, öksürük tevali eder; ya sahai

harbi süratla terketmeğe ve ya kâfi derecede eczayı muharrişeyi kokladıktan sonra ölmeğe mecbur olur. Hamızı Kiyenosmayı teneffüs eden şahıs ise hiç bir vakit zahmete duçar olmaksızın gayet kolaylıkla bu zehir teneffüs eder ve az bir zaman sonra ebediyete kavuşur. Halliyet brom eterinin az tehlikeli mintakaya ithal etmiş, fakat çok tehlikeli olan eczayı semmiyeden daha felâketengizdir demiştir. Bunlardan başka zehirli harp gazları vardır ki, bunlar da şiddetleri itibarile 4 dereceye ayrılır:

**1 — Göz yaşları husule getiren gazlar.**

**2 — Cigeleri tehlikeye koyan ve bataetle zehirleyen gaz.**

**3 — Hamızı Kiyenosma ve (Dichlarethilsülfid).**

**4 — Arsinikli gazlar.**

**1 — Göz yaşlarını husule getiren gazlar.**

bunlar bizzat göz tabakası üzerine icrayı tesir ederek mütemadi surette göz yaşları ve muvakkat görölük husule getirir. Fakat asabı basarı ile tabakai şebekiye üzerinde hiç bir tehlike husule getirmez.

Göz yaşlarını husule getiren gazlar, Brombenzylcyanid, ve, Chlorazetophenondur, havada; litrede 0,0003

4 — Arsinikin eçsarı  
uzviye ile imtızacı

Arsinik eçsarı uzviye ile birleştiği zaman tehlikeli ve aynı zamanda latif rayıhalı bir gaz neşreder ki en mühimleri Dibhenylchlorarsen  $(C H) As Cl$ , renksiz bil'ur'dir.

Milyonda bir nisbetinde havada olsa tehlikelidir, ve bütün gaz maskelerinden geçer, maskenin buna karşı hiç bir tesiri yoktur. Aynı kuvvetteki iki gaz daha vardır ki, (Dibhenylcyanarsen  $(C N) As Cn (C H) As Cn$ , ve

(Phenyldichlorarsen  $C H As Cl$ ) dir.

Amerikada 1928 de Kimyakerler tarafından elde edilen daha tehlikeli bir gaz vardır ki, Chloeoynyldichlorarsen =  $Cl - C H : C H. As Cl$ , 20

derecei hararete mayi. zeytin yağı kıvamında, tıpkı (Dichlorathylsulfid) müşabih, fakat iki kat daha kuüvetli zehirdir. 0,04 Mg hir litra hava ile mahlut olursa 30 dakikada insanı öldürmeğe kâfidir.

Görüliyorki hayat mücadelesi insanlara ölümün binbir çeşidini aratmaktadır Yaşamak için öldürmek düsturu ilk insanlardan bu güne kadar ne bir adım terakkı eden, ne bir adım gerileyen bir fikirdir.

Temenni olunurki tam manasile medenî bir beşeriyet, hemcinsine ölüm dağıtmak ihtirasını ortadan kaldırmağa muvaffak olsun. Fakat ne zaman? Şimdiye kadar tarih bu hususta bir cercyan kaydetmediği için, bu belki, namütenahidedir.

Namütenahi bir zamana kadar insanlar birbirini öldüre öldüre yaşamak hakkını kazanacaklardır. Mükâmil insanlıkta yegâne gayri medenî kalan nokta budur.

Kimyaker

Hulusi Mehmet

Mg bulunması kâfidir. Derhal gözlerden büyük inci danesi gibi yaşlar başlar. Bunun çaresi ya firar etmek, ve ya suratla gaz maskesini geçirmektir.

Brombenzylcyanid, sarımtırak billur'dir. Terkibi:  $C H C H Br Cn$  dir.

Chlorazetophenon, beyaz billur'dir. Terkibi:  $C H C O C H Cl$  dir.

Sonradan az tehlikeli gıcık veren gazlar bulunmuş ise de bunlar yalnız manevrelerde, aynı zomanda gaz maskelerini tecrübe etmek için polis kıtasında istimal edilmiştir ki bunların hepsi mayidir.

1 — Chlorazeton  $(C H C O S HCl)$

noktai zevebanı 119° dir.

2 — Bromazeton  $(C H C O C HBr)$

Br noktai zevebanı 136° dir.

3 — Halliyeti Brom eteri -  $C H$

$Br C O O C H$  160° dir.

4 — Benzylbromid -  $C H C H$

Br 200° dir.

5 — Hytylbromid -  $C H H C H$

Br 220° dir.

2 — Cigerleri tehlikeye koyan ve batetle zehirleyen gazlar.

Bunlardan birincisine Klor tesmiye olunr. Klor, adi havayı nesimî tahtı tazyikında sarımtırak renkte, mayi haline inkılap eden, boğucu, yara açıcı, zehirli bir gazdır. Havada 2  $\frac{1}{2}$  defa daha ağırdır. Klor ile Phosgen ve Chlorpikrin, harbi umuminin başlangıcından ilk defa Almanlar tarafından tehlikeli bir silah olarak istimal edilmiştir. On binde bir nisbetinde havada bulunacak olursa tahammül edilemez. Amerika kimyakerlerinin tetkikatına nazaran bir litre havada 3 Mg. bulunacak olursa 30 dakikada bir insanı öldürmek için kâfidir. Bunlardan

Chlorpikrin ile Nitrochlorform Klor nazaran 4 defa daha zehirlidir. 130° de mayidir. Nitrochlorform terkibi:  $- C Cl N O -$  dir. Adi derecei

hararete buhar haline geçer. Havadan 5,7 defa dah ağırdır. İki yüz binde bir nisbetinde havada bulunacak olursa tahammül imkânsızdır.. Bir litra havada 0,8 Mg. kadar bulunursa, zevihayat tarafından 30 dakika teneffüs edildikten sonra, öldürür. Bunlardan bir de (karbon Oksit Klorit) vardır. Terkibi,  $C O Cl$ ; Renksiz, 89° de

mayidir. Adi derecatta boğucu gaz buharları neşreder. 3,5 defa havadan ağırdır,

Phosgen, Klor gazına nisbetle 8 defa daha tehlikelidir. Yüz binde bir, ve yahut (0,04 Mg) 1 bir litra hava ile mahlut olacak olursa derhal öldürür.

4 — Hamızı Kıyanosma,  
ve Dichlorathilsülfid.

Bu iki harp unsuru aynı derecede tesir gösterir. Hamızı Kıyanosma  $(H C N)$  27 derecei hararete mayi ve adi derecei hararete kuvvetli buharlar neşreder. Gaz halinde ki Hamızı Kıyanosma renksiz, yanar. Tesiri, insanları kuvvetten düşürerek, dimağa tesir eden şiddetli bir zehirdir. Hamızı Kıyanosma, Zinnterachlorid ile Aasentrichlorid, bazan Chlorform ile mahlut olarak endah edilir.

$C H. C H - Cl$   
Dichlorathilsulfid  $S \begin{matrix} 2 & 2 \\ C H. C H - Cl \\ 2 & 2 \end{matrix}$

temamile kokusuz ve 220° de mavi, zeytin yağı kıvamındadır. Bu cismin tesiri bir saat sonra başlar. Yalnız burunlara ve ciğerlere tesir etmekle kalmaz, eçsarı uzviye hüceyratını zehirler. Hatta ayak kaplarından, elbiseden geçer, en müessir harp maddesidir. Bir litra havada 0,07 Mg bulunacak olursa 30 dakikada bir insanı öldürür; zehirler. Klor gazından 40 defa daha müessirdir.